

תקציר

מחקר זה הנו מחקר גישוש העוסק במוטיבציות זהות וביטוייהן הנבדלים והדומים בזירות זהות שונות. לאור הגדרת הזהות של אריקסון (Erikson, 1968) ולאור תיאוריות נוספות של התפתחות זהות, המחקר שאף לבחון קשרים בין המוטיבציות בזירות זהות שונות. המחקר התבסס על מודל מוטיבציות זהות שהוצג על ידי ויגנולס (Vignoles, Manzi, Regalia, Golledge, & Scabini, 2006). על פי מודל זה, מוטיבציות זהות מהוות מניע אותו יש לספק על מנת לחוש מחוייבות לזהות מסויימת. מוטיבציות זהות הן בעצם דחפים המכוונים את תהליכי בניית והשתנות הזהות. על פי ויגנולס קיימות שש מוטיבציות המניעות את תהליכי התפתחות הזהות: הערכה עצמית, המשכיות, ייחודיות, שייכות, מסוגלות עצמית ומשמעות. לאור הספרות שהובאה, המחקר הנוכחי הניח שקביעה זו נכונה בכל זירות הזהות, כלומר בכל תחום בו אדם בוחר ומגדיר את עצמו.

מחקר זה בדק את מידת ההתאמה בין מוטיבציות זהות בשתי זירות זהות שונות- המקצועית והדתית, במטרה להבין את היחס בין הזירות. מחקר זה שאף גם לבחון את האינטגרציה הפנימית של הזהות בהתייחס למוטיבציות, ולהבין את האופן בו הזהות נבנית ומתעצבת, תוך התמקדות בפרטי הזהות ובמקביל התבוננות רחבה בזהות הכללית. העובדה שאדם מגבש לעצמו זהות במספר זירות, ומונע על ידי מגוון מוטיבציות, מצריכה הבנה עמוקה של האינטגרציה בין המוטיבציות השונות בזירות השונות. מתוך תהיות אלו נכתבה מטרת המחקר: לחקור באופן ראשוני את הקשרים האפשריים בין מוטיבציות זהות בזירות הזהות המקצועית והדתית, לאור תיאוריות אינטגרציות זהות שהובאו בספרות.

במחקר זה בחנו ארבע שאלות מחקר:

1. האם ניתן לזהות מוטיבציות בראיונות, כלומר האם המרואיינים יעשו שימוש במוטיבציות על מנת להסביר את בחירתם בזהות.
2. כיצד המוטיבציות השונות באות לידי ביטוי בכל זירת זהות, והאם יימצאו הבדלים בהתבטאותן בכל זירה.
3. שאלה רוחבית הבוחנת את קיומן של מוטיבציות הבאות לידי ביטוי בזירה מסוימת יותר מאשר הן באות לידי ביטוי בזירה אחרת מעבר לאנשים שונים.
4. שאלה פנימית-אישיותית הבוחנת, ברמה האישית, הימצאות של קשר של דמיון או של השלמה בין המוטיבציות המניעות את האדם להתחייב לזהות בזירות שונות.

המחקר עשה שימוש בשיטת המחקר האיכותנית כאשר לצורך המחקר רואיינו 19 משתתפים בראיון מסוג חצי-מובנה. הקריטריון להשתתפות המרואיינים במחקר היה הימצאות בתהליך גיבוש זהות מקצועית ודתית. כל ראיון כלל חלק הנוגע לזהותם המקצועית של המרואיינים וחלק הנוגע לזהותם הדתית, ולסיום נשאלו שתי שאלות הנוגעות להצטלבות בין התחומים.

ניתוח הממצאים נערך על פי מחוון שפותח על ידי אברמסון ושכטר (טרם פורסם). מחוון זה מהווה מערכת לקידוד מוטיבציות המאפשר נתינת ציונים מספריים לחשיבות שנותנים מרואיינים למוטיבציות זהות. המחוון שונה מעט ממודל המוטיבציות של ויגנולס (Vignoles et al., 2006), והוא כולל שבע מוטיבציות: משמעותיות, אותנטיות, אוריינטציה, שייכות, ייחודיות, המשכיות ומסוגלות עצמית. ניתוח הממצאים נערך בנפרד עבור חלק הזהות הדתית וחלק הזהות המקצועית, כאשר בכל חלק נמצאו מוטיבציות הזהות העיקריות שבאות לידי ביטוי.

ממצאי המחקר נאספו בהתאמה לארבע שאלות המחקר. נמצא כי ניתן לזהות מוטיבציות בראיונות, גם אם במקרים מסויימים הגדרות המוטיבציות נמצאו לא מדוייקות. לגבי השאלה הרוחבית

נמצא כי ישנם קשרים ברורים ופחות ברורים בין זירות לבין מוטיבציות. לגבי השאלה הפנימית-אישיותית נמצא כי בחלק מהמקרים הייתה נטיה לדמיון או להשלמה, ובחלקם לא נמצא קשר.

ממצאי המחקר הראו שאכן ניתן לזהות מוטיבציות בתוך דברי המרואיינים. יחד עם זאת, הממצאים סיפקו תובנות הנוגעות לדיוק הגדרת המוטיבציות. נמצא כי במוטיבציות מסוימות קיימת חפיפה ויש לדייק את הגדרתן. מעל לכל, נמצא כי יש צורך בהתאמה של תיאוריית המוטיבציות לזירת התוכן הנחקרת, תוך חלוקה והגדרה ברורה בין המוטיבציות. עניין נוסף שעלה לדיון בעקבות ממצאים אלו היה שאלת ההפרדה החדה בין זירות תוכן. במקרים בהם נמצאה הצטלבות בין זירות, התגלה קושי לדייק בזיהוי המוטיבציות. הדיון בממצאים אלו ביקש לקחת בחשבון זהויות מצטלבות ומבט על הזהות הכוללת, לאחר ניתוח ממצאים המפריד בין זירות זהות שונות.

בנוגע לשאלה הרוחבית, הקשרים שנמצאו בין מוטיבציות זהות לזירות זהות סיפקו תובנה אפשרית לגבי ההסתכלות הנכונה על זהות כוללת. ההבנה כי זירות זהות מתעצבות בהתייחסות לזהות כוללת, כמו גם ההבנה כי לכל זירת זהות מפת מוטיבציות משלה, עוזרת לדייק את מבנה זירת הזהות הנחקרת. בנוגע לשאלה הפנימית-אישיותית, הממצאים המעידים על קשרים בין מוטיבציות בזירות הזהות השונות איפשרו מבט אינטגרטיבי על סיפור החיים של האדם, ועל התמות המרכזיות בחייו. ממצאי המחקר חידשו את ההבנה של האינטגרציה המתרחשת בין זירות שונות בחיי האדם, והציגו תמונה אפשרית של מבנה זהותי אינטגרטיבי.

המחקר הנוכחי הנו בעל חשיבות, משום שהבנת הזהות ואופן ההתפתחות שלה מתחדדים לאור ממצאי המחקר הנוכחי. המחקר מהווה מחקר גישוש הפותח כיוון חדש למחקר אודות אינטגרציית זהות וקשרים בין זירות זהות. המחקר הראה כי מודל המוטיבציות של ויגנולס (Vignoles et al., 2006) עליו התבססנו נמצא רלוונטי ונוכח. כמו כן, הדיוקים הרבים בהגדרות המוטיבציות תורמים רבות למחקר אודות מוטיבציות זהות. המחקר תורם לתיאוריה בתחום אינטגרציית הזהות, בשל המבט הכפול שננקט- מבט ממוקד בפרטי זירות הזהות ומבט אינטגרטיבי כולל על הזהות.